

ФІНАНСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

ФИНАНСИРОВАНИЕ ИННОВАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В УКРАИНЕ

FINANCING INNOVATION ACTIVITY IN UKRAINE

У статті визначено актуальність інноваційної діяльності, науково-дослідних робіт та розглянуто різні аспекти фінансування інноваційної діяльності в Україні. Проведено порівняння витрат на науково-дослідні роботи в Україні та країнах-членів Європейського союзу, їх частка у структурі валового внутрішнього продукту. Наведено та проаналізовано розподіл коштів на інноваційну діяльність на підприємствах України. Досліджено та проілюстровано регіональний розподіл витрат за напрямками інноваційної діяльності в Україні. Представлено джерела фінансування інноваційної діяльності та їх зміна протягом шести років. Із наведених даних визначено найбільш важливе джерело інвестування коштів. Розглянуто оцінку індексу конкурентоспроможності України та країн-сусідів. На основі проведеного у статті аналізу сформульовано висновки та запропоновано рекомендації щодо підвищення результативності процесу залучення коштів для фінансування інноваційної діяльності.

Ключові слова: інноваційна діяльність, науково-технічні роботи, витрати, фінансування, інвестиції.

В статье определена актуальность инновационной деятельности, научно-исследовательских работ и рассмотрены различные аспекты финансирования инновационной деятельности в Украине. Проведено сравнение затрат на научно-исследовательские работы в Украине и странах-членах Европейского союза, их доли в структуре валового внутреннего продукта. Представлены и проанализированы распределение средств на инновационную деятельность на предприятиях Украины. Исследовано и проиллюстрировано региональное распределение расходов по направлениям инновационной деятельности в Украине. Представлены источники финансирования инновационной деятельности и их изменение в течение шести лет. Из приведенных данных определены наиболее важный источник инвестирования средств. Рассмотрена оценка индекса конкурентоспособности Украины и стран-соседей. На основе проведенного в статье анализа сформулированы выводы и предложены рекомендации по повышению результативности процесса привлечения средств для финансирования инновационной деятельности.

Ключевые слова: инновационная деятельность, научно-технические работы, расходы, финансирование, инвестиции.

In this article, the relevance of innovation activity and the scientific research was determined, and different aspects of the innovative activity financing in Ukraine were examined. Spending on scientific research in Ukraine and the European Union countries was compared, as well as their fraction of the gross domestic product was analysed. It was shown and analysed an allocation of funds for innovation in the Ukraine. Authors have researched and illustrated the regional allocation of costs in areas of innovation activity in Ukraine. The article presents innovation funding sources, and their changes over six years. From these data, the biggest investment source was determined. The study includes the Ukraine's and neighbours' competitiveness index evaluation. Based on the obtained results, the conclusion was made and the recommendations were proposed for the improvement of fundraising for innovations.

Keywords: innovation activity, scientific and technological work, costs, financing, investment

Вступ. Економічний механізм країни не може функціонувати ізольовано. Сьогодні світовими економічними лідерами є ті, хто впроваджує інноваційні технології в виробництві, логістиці, торгівлі тощо. Розробка високоінтелектуальних технологій, які мають високу додану вартість, розвивають економіки країн, куди швидше та ефективніше ніж ті, у яких такі зміни слабші або взагалі відсутні. Створення сприятливих умов для надходження прямих іноземних інвестицій є одним з перших кроків до пожвавлення економічного стану країни.

Питання фінансування інноваційної діяльності розглядались у роботах М. В. Адаменка [4], С. В. Башкатової, Е. І. Гусейнової [5], Н. Є. Скоробогатової [6] Л. І. Федулової [8] та ін. Вченими сформовано теоретико-методологічне підґрунтя управлінських процесів у галузі фінансування інновацій. Разом з тим, залишаються такими, що потребують подальшого розвитку, наукові положення щодо обґрунтування джерел фінансування, а також визначення напрямів інноваційної діяльності в Україні.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз джерел фінансування інноваційної діяльності в Україні, напрями інноваційної діяльності на підприємствах.

Методологія. Теоретичною базою дослідження стало законодавство України, щорічне видавництво Державної служби статистики України, а також міжнародні рейтинги. Методологічною основою є комплексний підхід: методи логічного узагальнення та систематизації даних.

Результати дослідження. У Законі України "Про інвестиційну діяльність" дається визначення інноваційної діяльності як сукупності заходів, спрямованих на створення, впровадження, поширення та реалізацію інновацій відповідно до Закону України "Про інноваційну діяльність" [1] з метою отримання комерційного та/або соціального ефекту, які здійснюються шляхом реалізації інвестицій, вкладених в об'єкти інноваційної діяльності [2]. Також держава здійснює економічне регулювання шляхом надання інвестиційних, податкових пільг, наданням дотацій, цільових інновацій, субсидій [3] та ін.

Відповідно даних статистики Україна витрачає менше одного відсотка від внутрішнього валового продукту (ВВП) на виконання наукових та науково-технічних робіт, тощо. Щорічно з 2009 по 2015 рік цей показник падав. Так, якщо у 2009 році витрати сягали 0,99% від ВВП, то за 2015 рік - 0,62%, тобто зменшення сягнуло 1,6 рази.

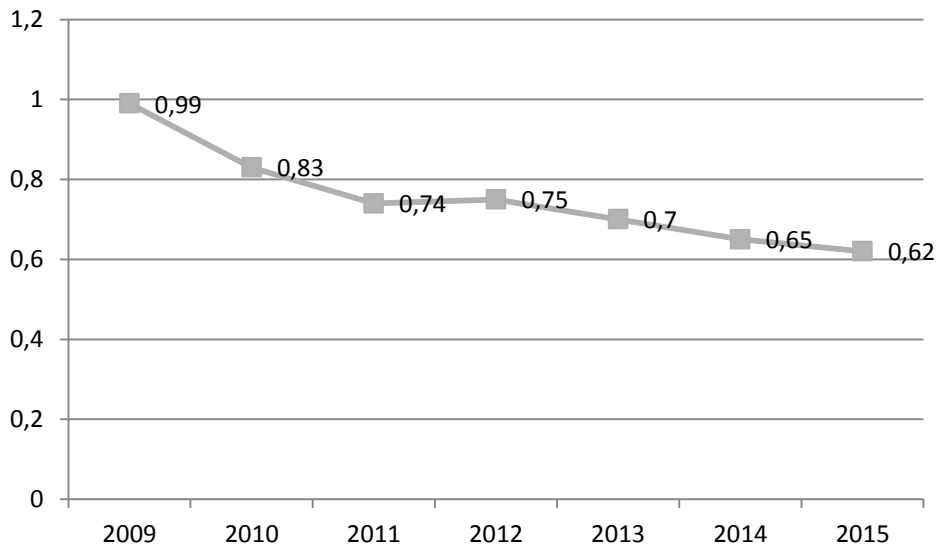

Рис.1. Питома вага витрат на виконання наукових та науково-технічних робіт у ВВП, %

В свою чергу такі європейські країни, як Німеччина (2,87% - 2014 рік), Словенія (2,39% - 2014 рік) та Чеська Республіка (2% - 2014 рік), мають постійне зростання даного показника. Найнижчі показники у 2014 році були у таких країн: Румунія - 0,38%; Латвія - 0,69%; Болгарія - 0,8%; Словаччина - 0,89%; Польща - 0,94%. Наукові розробки і дослідження є рушійною силою прогресу. А показник питомої ваги витрат на виконання наукових та науково-технічних робіт є індикатором ресурсів, що виділяються та впроваджуються в інновації.

Важливо також зазначити куди дані кошти розподіляються. Вони можуть іти на внутрішні науково-дослідницькі роботи (НДР), зовнішні НДР, придбання машин, обладнання, програмне забезпечення та інших зовнішніх знань. Виконання наукових та науково-технічних робіт включає фактичні, проведені у звітному періоді, незалежно від джерел надходження коштів, як поточні, так і капітальні витрати (за винятком суми амортизаційних відрахувань на повне відновлення основних фондів), які входять до собівартості робіт, послуг, тощо. У зазначений обсяг витрат не включають витрати на виконання робіт (послуг), що не є науково-технічними, а також платні послуги населенню [7].

Таблиця 1

Розподіл загального обсягу витрат за напрямками інноваційної діяльності [7]

Од. виміру	млн. грн			у відсотках до усього		
Рік	2010	2014	2015	2010	2014	2015
Усього	8045,5	7695,9	13813,7	100,0	100,0	100,0
у тому числі на						
внутрішні НДР	818,5	1221,5	1834,1	10,2	15,9	13,3
зовнішні НДР	177,9	533,1	205,4	2,2	6,9	1,5
придбання машин, обладнання та програмного забезпечення	5051,7	5115,3	11141,3	62,8	66,5	80,6
придбання інших зовнішніх знань	141,6	47,2	84,9	1,8	0,6	0,6
інше	1855,8	778,8	548,0	23,0	10,1	4,0

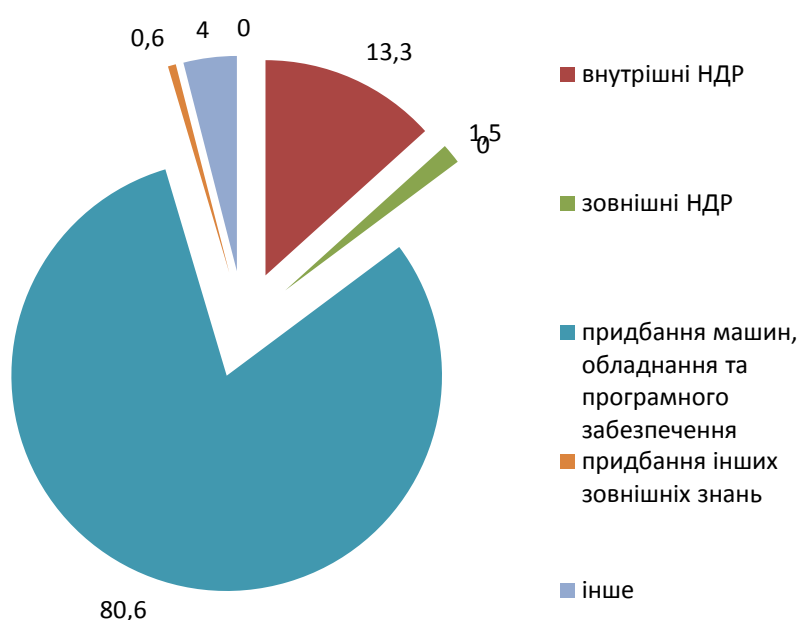

Рис. 2. Розподіл загального обсягу витрат за напрямками інноваційної діяльності у 2015 році, %

На підставі даних діаграми (рис. 2) можна зробити висновок, що у 2015 році підприємства витрачали кошти на придбання машин, обладнання та програмного забезпечення, що в цілому склало 80,6% від загального обсягу витрат на інноваційну діяльність. У грошовому виразі це склало 11141,3 млн.грн., що удвічі більше ніж у попередній період. Також 13,3% склали витрати на внутрішні науково-дослідницькі роботи, що на 2,6% менше ніж у 2014 році.

Згідно графіку (рис. 3) робимо висновок, що найбільший обсяг витрат на інноваційну діяльність за 2015 рік був у Дніпропетровській області (7568,9млн. грн.) та місті Київ (2169,0 млн. грн.). Якщо порівнювати загальну ситуацію в країні, то у Вінницькій, Донецькій та Харківських областях також відслідковується позитивна динаміка залучення коштів на інноваційну діяльність.

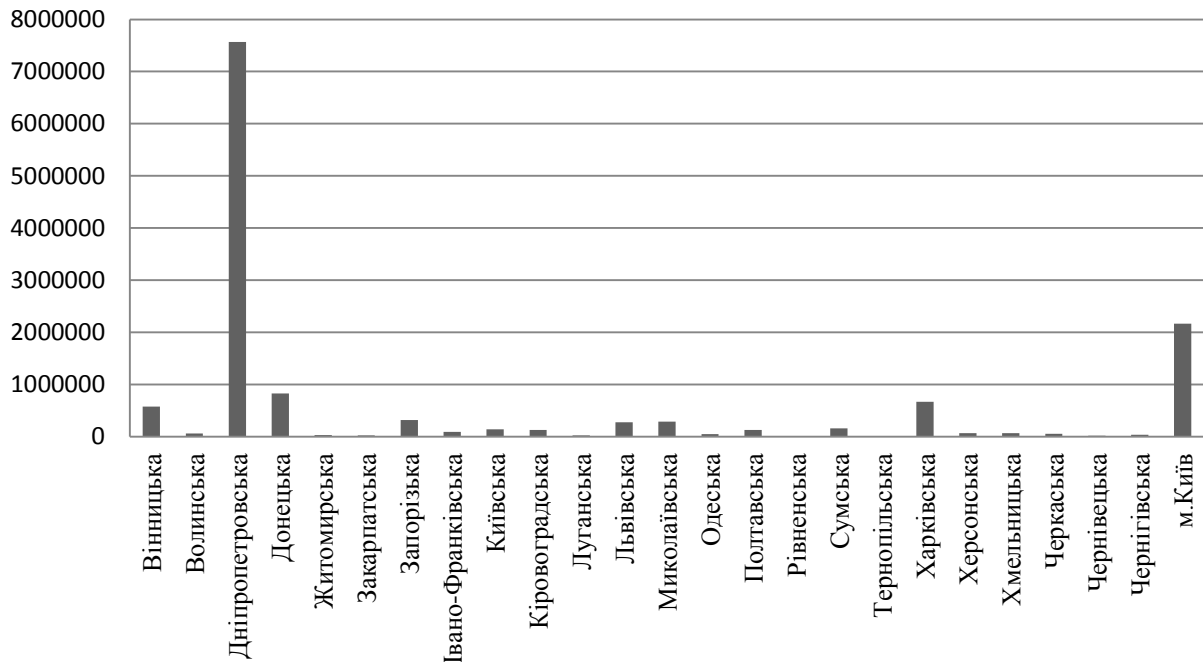

Рис. 3 Розподіл загального обсягу витрат за напрямками інноваційної діяльності за регіонами: 2015, тис. грн.

Таблиця 2

Розподіл загального обсягу фінансування інноваційної діяльності за джерелами [7]

Рік	2010		2014		2015	
Од. виміру	тис. грн	у відсотках до загального обсягу	тис. грн	у відсотках до загального обсягу	тис. грн	у відсотках до загального обсягу
Усього у тому числі за рахунок коштів	8045495,2	100,0	7695892,3	100,0	13813674,4	100,0
власних	4775235,7	59,3	6540272,0	85,0	13427034,7	97,2
державного бюджету	87001,0	1,1	344063,7	4,5	55141,2	0,4
місцевих бюджетів	5663,7	0,1	5729,0	0,1	38361,9	0,3
позабюджетних	929,0	0,0	32855,2	0,4	1403,0	0,0

фондів						
вітчизняних інвесторів	31018,7	0,4	8197,1	0,1	74277,6	0,6
іноземних інвесторів	2411395,6	30,0	138688,0	1,8	58633,0	0,4
кредитів	626107,6	7,8	561149,6	7,3	113742,0	0,8
інших джерел	108143,9	1,3	64937,7	0,8	45081,0	0,3

З вище наведених даних можемо зробити висновки, що найбільше фінансування інноваційної діяльності відбувається за власний рахунок. Якщо порівняти у відсотках до загального обсягу, то у 2010 році цей показник становив 59,3%, у 2014 - 85%, а у 2015 році відбувається зростання до 97,2% (у грошовому виразі 13427,0 млн. грн.). Також негативно впливає на розвиток інновацій, те що держава мало виділяє коштів з державного бюджету. У 2010 фінансування складало 1,1% від загального обсягу, у 2014 - 4,5%, а у 2015 році спостерігаємо скорочення 4,1%.

Щодо іноземних інвестицій можна зробити висновки, що вони дуже скоротилися порівняно з 2010 роком - 30%, 2015 рік - 0,4%. Серед причин відтоку інвестицій можна назвати нестабільну ситуацію на сході країни, неефективну боротьбу з корупцією, тощо.

За індексом конкурентоспроможності Україна займає 85 місце, нашими сусідами у цьому рейтингу є Намібія (84-те місце) і 86 місце Греція. Найвагомішими факторами що заважають розвитку бізнесу є корупція, нестабільність правоохоронних органів, інфляція, бюрократія, доступ фінансування, політична нестабільність та інше [10]. Відповідно до рейтингу інвестиційної привабливості, то у 2016 році Україна втратила свої позиції: з 89 місця у 2015 році до 130 місця у 2016 році [9]. Втрата позиції може вказувати на те, що реформи та цілі, які прописані у Стратегія 2020 не виконуються належним чином. Як вже було відзначено кількість іноземних інвестицій значно скоротилась.

Висновки. Для залучення прямих іноземних інвестицій можна створити спеціальні економічні зони, де діяли б спеціальні митні та податкові режими, створювати технічні парки щоб поєднати як інноваційну діяльність так й інвестиційну, лібералізувати законодавство щодо надання податкових пільг іноземним інвесторам в інноваційну діяльність.

Наукова новизна дослідження полягає у розвитку наукових положень щодо визначення джерел ефективного фінансування інноваційної діяльності на підприємствах України. Практичне значення роботи полягає у можливості використання отриманих результатів аналізу для удосконалення політики фінансування інноваційної діяльності підприємств.

Перспективним напрямом подальших наукових розробок є деталізація факторів та складових конкурентоспроможності України на міжнародних ринках як об'єкта фінансування інноваційної діяльності.

Література:

1. Закон України "Про інноваційну діяльність" [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/40-15>.
2. Закон України "Про інвестиційну діяльність" [Електронний ресурс] // Режим доступу до ресурсу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>
3. Господарський Кодекс України [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/436-15?nreg=436-15&find=1&text=%B3%ED%ED%EE%E2%E0%F6&x=11&y=9>.
4. Адаменко М. В. Аналіз сучасного стану фінансового забезпечення інноваційної діяльності в Україні. // Інноваційна економіка. – 2012. – №7. – с. 262-267.
5. Кобушко І. М., Гусейнова Е. І. Шляхи покращення фінансування інноваційного розвитку в Україні з використанням міжнародного досвіду // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2011. – № 2. – с.124-129
6. Скоробогатова Н.Є. Інноваційно-інвестиційний розвиток регіонів України: проблеми та перспективи // Економічний вісник НТУУ "КПІ". – 2010. – №7. – с. 214-221.
7. Наукова та інноваційна діяльність в Україні [Електронний ресурс] // Державна служба статистики України. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2016/zb/09/zb_nayka_15.zip
8. Федулова Л. І. Фінансування інновацій у посткризовий період: збалансованість фінансової й інвестиційної політик // Фінанси України. – 2011. – № 8. – с. 81-86.
9. BDO IBC Overall ranking [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.bdo-ibc.com/index/global-comparison/overall-index/>
10. Global Competitiveness Index [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://reports.weforum.org/global-competitiveness-index/competitiveness-rankings/>